

De domfældte har et vidtgående psykisk handicap

Funktionsniveauet. Er den sigtede mentalt retarderet, eller må han samlet set ligestilles hermed, har han et klart handicap. I stedet for straf får han en foranstaltning. De pædagogiske udfordringer er store. Solstrålehistorierne er mange. Heldigvis.

I de fleste tilfælde mentalundersøges psykisk udviklingshæmmede forud for en domsafsigelse.

Især skal det undersøges, om den sigtede person kan diagnosticeres som mentalt retarderet.

For at kunne skønne, hvilken grad af mental retardering, der er tale om, vil personen blive testet af en psykolog. Resultaterne bruges af den speciallæge i psykiatri, der foretager mentalundersøgelsen. Psykiateren har samtaler med personen og indhenter oplysninger om denne hos pårørende, pædagoger, arbejdsgiver m.fl. På den baggrund vurderes, om der foreligger en mentalretardering – og graden af mental retardering fastsættes.

Det sker ofte, at undersøgelsen også afdækker andre psykiske lidelser hos personen – eksempelvis en depression eller en personlighedsforstyrrelse.

Efter den internationale diagnoseliste ICD-10 inddeles mentalretardering i 4 niveauer:

- Mental retardering af lettere grad (IQ: 70-50) – debil
- Mental retardering af middelsvær grad (IQ: 50-35) – imbecil i lettere grad
- Mental retardering af svær grad (IQ: 35-20) – imbecil i sværere grad

- Mental retardering af sværeste grad (IQ under 20) – idioti

I boksen gives eksempler på, hvilke fær-digheder man kan have på de forskellige niveauer.

Personer med mental retardering af lettere grad tilhører straffelovens § 16, stk. 2.

Straffelovens § 16, stk. 1 omhandler personer med mental retardering af højere grad, hvilket i forhold til en psykiatrisk diagnose omfatter de personer, der er vurderet til at være mentalt retarderede af middelsvær, svær eller sværeste grad.

Når mentalt retarderede domfældte anbringes, sker det i henhold til straffelovens § 68 på 'institutioner for personer med vidtgående psykiske handicap'. Set fra et psykiatrisk synspunkt er dette ret logisk, da det er et vidtgående psykisk handicap at være mentalt retarderet selv af lettere grad. En sådan person kan ikke klare sig selv med arbejde, familieliv og bolig.

Ifølge straffelovens § 16, stk. 2 kan personer, der er 'ligestillet med mentalt retarderede', få en foranstaltning i stedet for en straf, som om de reelt havde denne diagnose. Det drejer sig om en broget skare. Nogle af dem befinder sig i sinkeområdet (IQ: 85-70). Og nogle vil samtidig have andre psykiske lidelser,

der samlet set ligestiller dem med mentalt retarderede.

Når de, der vurderes at være ligestillede med mentalt retarderede, får foranstaltninger i socialt regi, vil en del af dem opleve, måske for første gang i deres liv, at tilhøre de bedst fungerende.

Og netop denne gruppe vil have god mulighed for at tilegne sig læring via den indsats, socialpædagogerne yder, hvad enten det sker under ophold i et botilbud eller via et tilsyn.

Der er ingen tvivl om, at gruppen kan være en pædagogisk udfordring. Men der er heller ingen tvivl om, at der om denne gruppe også kan fortælles mange solstrålehistorier, jf. boksen her.

Et par eksempler på gode forløb

- A er en ung kvinde, som flyttede direkte hjemmefra sammen med en mand, med hvem hun fik to børn. Da de blev skilt, flyttede børnene med faderen, og A rykkede alene ind i en lejlighed. Her var hun meget usikker og utryg og ringede derfor adskillige gange 112 blot for at få kontakt med nogen i aften- og nattetimerne. Hun blev anmeldt, diagnosticeret

til at være ligestillet med mentalt retarderede og idømt tilsyn med mulighed for anbringelse i institution for personer med vidtgående psykisk handicap. Den tilsynsførende hjalp hende med blandt andet praktiske opgaver og fik også de sociale myndigheder på banen, men da A stadig var mange timer alene, fortsatte hun med at genere alarmcentralen. Til sidst valgte tilsynsmyndigheden at anbringe hende på en institution. Her fik hun dagligt socialpædagogisk støtte, hvorfor hun lærte sig teknikker til at klare sig selv bedre. Og efter nogle år flyttede hun ud i egen bolig med støtte fra kommunen, dommen blev ophævet, og hun lever i dag en god og tryk tilværelse med den beskudne støtte, hun stadig har brug for.

- K er en ung mand, der efter en seksuel krænkelse af en mindreårig kusine blev anmeldt, diagnosticeret til at være i sinkeområdet og idømt tilsyn med mulighed for anbringelse. Efter flere års tilsyn kunne dommen ophæves. For da havde han profiteret af den tilsynsførendes pædagogiske indsats. I dag magter K således både at bo i egen lejlighed med en jævnaldrende kæreste og at indgå i beskyttet beskæftigelse. Kommunen og arbejdsgiveren kender hans gamle dom og ved, at man skal være opmærksom på faresignaler ved eventuel ændret adfærd.

Eksempler på færdigheder på forskellige intelligensniveauer

Udviklingshæmning

- Generel retardering, hvor alle psykiske færdigheder er mangel

fulde, men der er ofte tale om et ujævnt funktionsniveau.

- Diagnosticering sker derfor ud fra en samlet vurdering af de sociale, adfærdsmæssige, emotionelle, somatiske og intellektuelle forhold.

Mental retardering i lettere grad

- Den sproglige udvikling kan være forsinket, men de fleste udvikler et talesprog, der er tilstrækkeligt til almindelig og let forenklet samtale. Skolefærdighederne svarer til, hvad man kan på de første klassetrin.
- De fleste magter selv almindelige daglige gøremål, og nogle vil være i stand til at klare ufaglært arbejde.
- Den følelsesmæssige og sociale umodenhed kan gøre det vanskeligt for personen at leve op til omgivelsernes forventninger.

Mental retardering i middelsvår grad

- Udvikler kun langsomt forståelse og brug af sprog, hvor nogle evner at deltage i simple samtaler, mens andre har et så beskudt udviklet sprog, at de kan give udtryk for basale behov. Skolefærdigheder befinder sig på indskolings- eller børnehaveniveau.
- Det går langsomt med at udvikle motoriske færdigheder og evnen til at klare de daglige praktiske gøremål, og hos nogle er der behov for støtte gennem hele livet.

- Personer med lettere imbecilitet kan som regel udføre simpelt praktisk arbejde, hvis opgaverne

er omhyggeligt strukturerede, men det kræver ofte vedvarende vejledning.

Mental retardering af sværere grad

- Sprogfunktionen er dårlig – kan efterkomme meget enkle anvisninger. Funktionsniveauet svarer til, hvad småbørn mestrer.
- De fleste har udtalte motoriske vanskeligheder og de udviklingsmæssige mangler tyder på betydelig beskadigelse eller fejludvikling af centralnervesystemet.
- Har brug for megen støtte i dagligdagen.

Mental retardering i sværeste grad

- Har meget svært ved at forstå og efterkomme instruktioner. Kommunikationsevnen er ofte meget begrænset. Funktionsniveauet svarer til det lille eller spæde barns.
- Personen har meget ringe mulighed for at tage vare på sine basale behov og kræver konstant hjælp og opsyn.
- Organisk årsag kan påvises i de fleste tilfælde, og svære neurologiske og andre legemlige komplikationer er hyppige. De fleste har desuden svære bevægehandicap.